Наше Слово

УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖНЕВИК
TYGODNIK UKRAIŃSKI
UKRAINIAN WEEKLY

Рік LXIX № 21 (3484) Варшава, 26 травня 2024 року, Ціна / Cena 5 zł (vat = 8%) INDEKS 366609 ISSN 0027-8254 Інтернет-версія газети nasze-slowo.pl

Автор фото Пйотр Моленцький / Канцелярія Сейму

Меншини мають свого радника в Сеймі. с. 2

Іспити зрілості. с. 4

Закон про допомогу українцям з новими врегулюваннями. с. 8

ISSN 027-8254
21
9 770027 825245

eprasa.pl b6e354d544

ТЕМА НОМЕРА

Павло ЛОЗА
Автор фото Пйотр Моленцький / Канцелярія Сейму

Меншини мають свого радника в Сеймі

Маршалок Сейму Шимон Головня призначив колишнього депутата Ришарда Ґаллю уповноваженим у справах національних та етнічних меншин.

Під час церемонії призначення радника маршалка, яка відбулася у Сеймі 15 травня, Шимон Головня зазначив, що вперше за тривалий час у польському Сеймі немає представника національних меншин. Звідси, додав він, виникла ідея призначити відповідного представника в парламенті, щоб національні меншини могли впливати на закони, прийняті в Польщі.

Маршалок також зазначив, що, коли в минулому держава реалізовувала стратегію, згідно з якою права національних та етнічних меншин були «піднесені до статусу державної справи», це завжди призводило до зростання могутності Республіки Польща.

– Відмінності, різноманітність наших мов, наших культур, наших релігій – це наша сила, а не слабкість. Сильна держава має завжди так думати про наше різноманіття, – сказав Шимон Головня.

Маршалок повідомив, що кандидатуру Ришарда Ґаллі підтримали на голосуванні представники різних національних меншин, а сам радник маршалка Сейму представлятиме «всі національні спільноти, а не лише німецьку, з якої походить».

Ванда Новіцька, голова Сеймової комісії національних меншин, також звернула увагу на багатство, яке меншинні громади становлять для держави. Водночас вона згадала про проблеми меншин за каденції колишнього уряду.

– За попереднього уряду меншини були дискриміновані, до них ставилися як до клопоту та хлопчика для бичування, і чогось, що тільки заважає, – сказала Ванда Новіцька, нагадавши, що попередній уряд порушував права особливо німецької меншини, з якої походить радник.

Григорій Купріянович, співголова Спільної комісії уряду та національних й етнічних меншин, не зміг бути присутнім на церемонії. Від його імені листа до маршалка зачитала караїмська представниця Комісії – Маріола Абкович.

«Як представник німецької меншини пан Ришард Ґалля виступав із питань, важливих не лише для своєї громади, але активно займався питаннями, важливими для всіх меншинних спільнот у Польщі», – написав у листі Григорій Купріянович. Саме українець запропонував кандидатуру Ришарда Ґаллі на посаду радника маршалка.

Тим часом на церемонії були присутні інші члени Спільної комісії у справах національних та етнічних меншин – Рафал Бартек, представник німців, Петро Тима, представник української меншини, Альдона Юркун, представниця литовців, та Ігор Лукашук, представник білорусів.

– Усе оформлення – церемонія, присутність ЗМІ, представників Міністерства внутрішніх справ та адміністрації, Сеймової комісії національних меншин. Я давно не пам'ятаю такого підходу на зустрічі з меншинами, – каже Петро Тима, який додає, що після церемонії також відбулася розмова зі спікером Сейму, де представники меншин сигналізували, серед іншого, про навчальні проблеми в їхніх школах.

Колишній голова ОУП нагадав, що в минулому були вимоги національних спільнот мати свого представника в Сеймі.

– Тему представництва меншин у парламенті порушував, наприклад, Ришард Ґалля. Були також вимоги, чи навіть проєкт, поправок щодо самих виборів та участі в них меншин. На жаль, тема завжди висіла в повітрі, – каже Петро Тима.

Ришард Ґалля, який був депутатом Сейму протягом 2005-2023 років, наголошує, що, ставши радником, він, очевидно, не матиме тих прав, якими користуються депутати, зокрема створювати закони. Проте вперше в історії меншини матимуть такий важливий дорадчий голос.

– Радник не має бути конкурентом Сеймової комісії меншин. Проте в Комісії є представники різних політичних сил. Тут голос меншини буде консолідований в одній особі – раднику, – каже Ришард Ґалля, який як депутат був багаторічним членом Сеймової комісії нацменшин.

– Зараз будуємо структуру. Спочатку, ймовірно, це буде радник і одна людина, котра підтримуватиме його в адміністративних питаннях. Проте я вважаю, що це початок формування платформи, яка була б голосом меншин, що враховувався б у роботі над створенням законів, – каже радник маршалка. Німець не приховує, що, можливо, матиме також завдання, пов'язані з втручанням у певні процеси.

– Я обов'язково буду в Сеймі, коли відбуватимуться засідання меншинної комісії, – каже радник.

Спершу на основі відгуків членів Спільної комісії меншин і уряду новий радник хоче підготувати робочий план та визначити проблеми, які вимагають негайної дії.

– Принципи фінансування й розподілу коштів для меншин, зокрема для того, щоб вони утримували свої структури, – безумовно, актуальна тема сьогодні. Для цього знадобляться жорсткі розмови за столом. Я знаю ці проблеми зсередини, знаю, у які двері стукати. За дорученням маршалка та підтримкою меншин я спробую це вирішити, – каже Ришард Ґалля. ●

eprasa.pl b6e354d544

КОМЕНТАР

Григорій КУПРІЯНОВИЧ,
співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин, представник української меншини

Великі сподівання на новопризначеного радника маршалка Сейму

Призначення першого в історії радника маршалка (спікера) Сейму в справах національних і етнічних меншин є епохальною подією, яка відкриває нову сторінку в історії політичного представництва меншин в органах польської держави. Це дає надію, що в польському парламенті в ході законодавчої роботи помітно звучатиме також голос меншин. Особливо важливо це зараз, коли в новому парламенті Республіки Польща, обраному 15 жовтня 2023 року, вперше за понад 30 років немає жодного парламентаря, який би заявляв про свою приналежність до національних чи етнічних меншин, визнаних у Польщі законом «Про національні та етнічні меншини й про регіональну мову». У цій ситуації єдиними формальними представниками меншин у державних структурах Польщі залишилися меншинні члени Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин (СКУіНіЕМ).

Покликання маршалком Сейму нового радника стало саме результатом заходів меншинної частини Спільної комісії. Вирішальною і дуже обнадійливою була зустріч маршалка Сейму Шимона Головні з представниками меншин – членами Спільної комісії, яка відбулася 19 лютого 2024 року. На цій зустрічі меншини вказали на проблему з браком представництва меншинних середовищ у парламенті та звернулися з пропозицією знайти спосіб забезпечити якусь форму присутності меншин у ньому. Маршалок Шимон Головня, який із великим розумінням поставився до ситуації меншин у різних вимірах, одразу заявив тоді про бажання знайти вихід із цієї ситуації. Уже в березні 2024 року він поінформував нас про своє рішення покликати радника маршалка Сейму в справах національних і етнічних меншин та водночас звернувся до меншинної частини Спільної комісії з проханням вказати кандидата на посаду представника/представниці національних і етнічних меншин. Сприйняли ми це за вияв довіри та суб'єктного ставлення маршалка Шимона Головні до нацменшин.

Меншинна сторона СКУіНіЕМ на своєму засіданні, що відбулося 16 квітня 2024 року, шляхом голосування кандидатом на посаду радника маршалка Сейму визначила члена німецької національної меншини Ришарда Ґаллю. Варто підкреслити, що це не був випадковий вибір: протягом майже двох десятиліть, п'яти термінів (каденцій) Ришард Ґалля був депутатом (послом) Сейму Республіки Польща від німецької меншини, а за останні роки одним із небагатьох депутатів, які декларували свою приналежність до нацменшин. Посол Ришард Ґалля виступав у Сеймі в питаннях, важливих не лише для своєї меншини, але також значущих для всіх нацменшин у Польщі. Долучався теж до розв'язання проблем окремих національних чи етнічних меншин, особливо протягом останньої каденції.

Праця на посаді радника маршалка Сейму в справах національних і етнічних меншин – це велика відповідальність, проте також і великі завдання. Саме він мусить стати голосом меншин у Сеймі Республіки Польща в умовах відсутності депутатів, що представляють меншини, які вказані в законі «Про національні та етнічні меншини й про регіональну мову». Ришардові Ґаллі – як першому раднику – доведеться також виконати історичне завдання розробки моделі функціонування радника маршалка Сейму в справах національних і етнічних меншин.

Забезпечення представництва меншин у парламенті особливо актуальне зараз, коли – для створення належних умов для функціонування національних та етнічних меншин у Республіці Польща – необхідні радикальні та системні зміни в багатьох сферах життя меншин, зокрема щодо освіти, культурного життя, використання мов меншин, політичного представництва чи врешті щодо державних органів, відповідальних за питання меншин у країні. Ці зміни вимагають також широкого перегляду закону «Про національні та етнічні меншини і регіональну мову». Усе це необхідно для того, щоб громадяни Республіки Польща, які за своєю національністю, культурою та мовою є меншинами у державі, мали повні права та реальні можливості для збереження власної ідентичності, мови та культурної традиції.

Варто також сподіватися, що призначення радника маршалка Сейму в справах національних і етнічних меншин стане першим кроком у пошуку нової моделі політичного представництва національних і етнічних меншин у парламенті Республіки Польща. Не є корисною ситуація, коли одна із частин суспільства – меншини – не має своїх представників у парламенті. Як показали останні парламентські вибори, чинна виборча система не створює такої реальної можливості. Відтак треба пошукати нової моделі представництва меншин у парламенті, користуючись досвідом інших країн Центральної Європи, як Угорщина, Румунія чи Хорватія.

Призначення першого в історії радника маршалка Сейму в справах національних і етнічних меншин – це знакова подія, котра засвідчує про розуміння маршалком Шимоном Головнею важливості питання національних та етнічних меншин. Безперечно, це також, на сьогодні, найбільш вагома подія в меншинній політиці держави після виборів 15 жовтня 2023 року. Варто сподіватися, що вона започатковує процес системного розв'язання проблемних питань, перед якими постають у своєму щоденному житті національні та етнічні меншини в Польщі, та випрацювання нової моделі їх функціонування в державі. ●

eprasa.pl b6e354d544

ГРОМАДА

Павло ЛОЗА
Фото автора статті

Запрошуємо на іспит о 14:00

25 травня було останнім днем екзаменаційного марафону цьогорічних матуристів (випускників середніх шкіл). 17 та 20 травня проходив письмовий екзамен із рідної мови, який писали учні зі шкіл національних меншин. Іспит з української мови відбувся не у всіх школах, які наша меншина зазвичай називає «українськими».

Тритижневий період екзаменів розпочався 7 травня іспитом із польської мови. Окрім нього, випускники мали іспити з математики та іноземної мови. Також кожен учень повинен був обов'язково скласти щонайменше один іспит розширеного рівня.

Іспит розширеного рівня – набагато важчий, але завдяки йому випускники можуть отримати більше балів, вступаючи у вищі навчальні заклади. Як відомо, учні шкіл, у яких вивчають мову меншини, мали обов'язково скласти іспит із цього предмета на основному рівні.

Зараз іспити на атестат зрілості складав 71 цьогорічний випускник шкіл з українською мовою навчання. У ліцеї в Білому Борі матуру писало 20 випускників, у Ґурові-Ілавецькому – 28 (крім цього, було двоє осіб, які перескладали екзамени з минулого року), у Перемишлі – 8, а в Лігниці – 15.

– У нас цього року не було учнів-біженців на випускних іспитах, – говорить Анна Корнаґа, заступниця директорки Комплексу загальноосвітніх шкіл №4 імені Богдана-Ігоря Антонича в Лігниці. Вона зазначає, що в «антоничівці» учні найчастіше обирали предметом розширеного рівня англійську мову, також географію, російську мову чи біологію.

– Звісно, учні з України складали російську мову, – каже заступниця директорки і додає, що цього року у випускному класі не було жодного школяра, який вивчав українську.

– Цього року в нашій школі українську мову ніхто не складав на іспитах, – зауважує Анна Корнаґа.

– Один наш випускник, який писав матуру, – це учень, котрий приїхав після початку повномасштабної війни. Він інтенсивно навчався, щоб складати випускні іспити. Загалом після перших двох днів матури учні були задоволені, – каже Йоанна Баран, директорка школи імені Маркіяна Шашкевича в Перемишлі.

Як пояснює директорка ліцею у Білому Борі Дорота Стефанська-Джевєцька, українську мову могли писати лише учні-представники української меншини.

– Учні з України, які приїхали до Польщі перед 24 лютого 2024 року, та ті, які приїхали сюди через війну, не можуть складати іспитів на основному та розширеному рівні з української мови. У нас цього року українську мову як меншинну складало двоє випускників, – говорить директорка білобірського ліцею.

Розклад випускних іспитів змінюється майже щороку. Раніше мови національних меншин були четвертим іспитом, який складали учні шкіл нацменшин. Якщо поглянути в минуле, наприклад, трирічної давнини, іспит із мов національних меншин матуристи мали в останній день тривання матурального марафону.

З 2022 року письмові екзамени з білоруської, литовської чи української мов пишуть орієнтовно на десятий день матури. Однак ці іспити відбуваються о 14:00, а не, як раніше, зранку. І часто буває, що о 9:00 ранку випускники складають один іспит, а після обіду – другий, з української мови.

– На жаль, так воно є. Цього року в нас було семеро учнів, які зранку складали розширений іспит з географії, а після полудня – основний рівень з української, – розповідає Марія-Ольга Сич, директорка Комплексу шкіл з українською мовою навчання в Ґурові-Ілавецькому.

Українську мову на основному рівні випускники писали 17 травня. Через три дні о 14:00 здавали українську на розширеному, а раніше цього ж дня, о 9:00, був екзамен на розширеному рівні з польської мови.

Щоправда, що іспити з інших предметів також проводяться у другій половині дня, але мова меншини є обов'язковою для учнів з меншини, які навчаються в українських школах.

У зв'язку з такою ситуацією у багатьох виникає питання, чи це не є «знецінюванням» предмета, адже оцінка обов'язкового екзамену з мови нацменшин матиме вплив на загальний результат учня.

– В учнів немає вибору. Іспит призначено – і нічого не зробимо, – заявляє директорка школи в Ґурові-Ілавецькому.

– Усні іспити також були щільно розставлені в розкладі. Можливо, це пов'язано з широким спектром предметів, які можна здавати, – розмірковує Йоанна Баран, директорка школи в Перемишлі.

Тут також варто згадати про дати цьогорічних випускних іспитів. Вони мали розпочатися 6 травня, тобто на другий день Великодня для вірян східних обрядів – православних та греко-католиків. Дату змінили (перенесли на 7 травня) після втручання співголови Спільної комісії, голови Українського товариства у Любліні Григорія Купріяновича.

Така ж ситуація була 11 років тому. Тоді дату іспитів також змінили після заяви Григорія Купріяновича та його листа до Центральної екзаменаційної комісії. У 2013 році українець був членом Спільної комісії нацменшин. ●

eprasa.pl b6e354d544

Товариський матч збірних України та Польщі

7 червня збірна України проведе контрольний матч зі збірною Польщі напередодні чемпіонату Європи з футболу (Євро-2024). Матч відбудеться на Національному стадіоні у Варшаві (PGE Narodowy) о 20:45.

Польський футбольний союз від 13 травня відкрив продаж квитків. Їх можна придбати на сайті bilety.laczynaspilka.pl. Вартість звичайних вхідних квитків сягатиме від 120 до 240 злотих.

Нагадаємо, що у другій половині червня розпочнеться груповий етап чемпіонату Європи з футболу. На Євро-2024 у Німеччині гратимуть збірні України та Польщі. На турнірі у групі Е Україна зіграє свої матчі з Румунією, Словаччиною та Бельгією.

Натомість Польща в групі D проведе матчі зі збірними Нідерландів, Австрії та Франції.

Ювілейний конкурс української пісні в Більську-Підляському

19 травня у Більському будинку культури відбулися конкурсні прослуховування до XX Конкурсу української пісні «З Підляської криниці». Про це повідомлено на сайті Союзу українців Підляшшя (СУП). Приблизно 80 виконавців виступило на більській сцені, виконуючи українські пісні в різних аранжуваннях. Найпопулярнішими були естрадні пісні, але прозвучалий фольклорні твори, виконані під акомпанемент інструментів або а капела. Виступали ансамблі, хори, дуети, тріо і солісти – діти, молодь та дорослі. Учасників оцінювало журі у такому складі: Алла Ковальчук (Рівне), Віта Коцюбайло (Білосток), Борис Бунь (Рівне). Організатором став Союз українців Підляшшя, тим часом співорганізатором є Більський будинок культури.

Фото із сайту СУП

Чоловіки призовного віку зобов'язані мати військово-облікові документи при перетині кордону

Від 18 травня чоловіки мобілізаційного віку (18-60 років) зобов'язані мати при собі військово-обліковий документ разом із документом, що посвідчує особу, та пред'являти їх на вимогу прикордонника у прикордонній смузі, контрольованому прикордонному районі та в пунктах пропуску через державний кордон України. Про це повідомляє прикордонна служба України. Громадяни України, які мають право на виїзд за кордон, повинні надати військово-обліковий документ з інформацією про звільнення від мобілізації або виключення з військового обліку за станом здоров'я.

Також з 18 травня набрав чинності новий закон про мобілізацію. Нові положення передбачають, зокрема, обов'язковий військовий облік для чоловіків, котрі перебувають за кордоном.

Ремонт кам'яної каплиці в Полянах-Суровичних

Група любителів Низьких Бескидів у зниклому селі Поляни-Суровичні (Підкарпатське воєводство) у довгі квітнево-травневі вихідні провела ремонтні роботи зруйнованої кам'яної каплиці. Вона розташована на схилі, збоку від дороги. Її побудував, імовірно, понад 100 років тому заможний селянин. Роботи тільки почалися.

Нагадаємо, що п'ять років тому ця сама група під керівництвом Вітольда Ґжесіка з Варшави, автора книжок про Низькі Бескиди, врятувала історичну церковну дзвіницю XIX століття від повного руйнування.

Поляни-Суровичні у ґміні Команьча сьогодні перетворилися на долину, де ніхто не живе. А ще в 1946 році село нараховувало понад тисячу мешканців (майже всі були представниками лемківської громади). Тут була дерев'яна греко-католицька церква святого Архангела Михаїла зі згаданою вище дзвіницею. Ця дзвіниця – єдиний об'єкт, який сьогодні свідчить про існування на цьому місці села. Протягом багатьох років дзвіницею ніхто не цікавився. Її вже могло не бути, але у варшавському туристичному середовищі народилася ідея відбудови цієї пам'ятки. Зараз ті самі активісти хочуть врятувати каплицю.

Більш актуальну інформацію про ремонтні роботи можна знайти на фейсбук-сторінці (Polany Surowiczne).

Фото з фейсбук-сторінки

Більше новин читайте на сайті: nasze-slowo.pl.
Опрацював на основі повідомлень Павло ЛОЗА

eprasa.pl b6e354d544

Петро АНДРУСЕЧКО, Київ

Україна обороняється на сході країни та завдає ударів по російському тилу

На Донбасі та в Харківській області тривають запеклі бої. Росіяни тиснуть, намагаючись максимально використати час, поки надходить американська допомога. Водночас Україна посилює удари по військових об'єктах та інфраструктурі, яка використовується для фінансування російської армії, як на Кримському півострові, так і на території самої рф. Серед цілей – й Чорноморський флот.

З 10 травня увага громадськості прикута до Харківської області, де росіяни відкрили новий фронт. Військові дії знову наближаються до Харкова. Друге за величиною місто в Україні розташоване дуже близько до кордону з росією, а це означає, що росіяни щодня атакують його ракетами, безпілотниками та керованими бомбами.

Проте мешканці прикордонної зони у значно гіршому становищі. Від 10 травня упродовж лише двох днів евакуювали чотири тисячі людей.

Ситуація контрольована, проте нестабільна

17 травня під час зустрічі з журналістами президент Володимир Зеленський запевнив, що українським військам вдалося стабілізувати фронт на півночі Харківської області, де тиждень тому росія розпочала новий наступ.

«Головне на сьогодні – нашими Силами оборони ситуація стабілізована… На сьогодні наші Сили оборони стабілізували росіян там, де вони зараз знаходяться. Найглибша точка їхнього просування – 10 кілометрів. На напрямках деяких бригад ворога немає зовсім просування» – і не було, підкреслив український президент.

Зеленський додав, що українські бригади на Харківщині посилено додатковими батальйонами.

Раніше деякі експерти та військові звинувачували владу у відсутності належно підготовлених укріплень у деяких місцях Харківської області, де атакували росіяни.

Але в інтерв'ю французькому агентству AF, яке було опубліковане у суботу, 18 травня, Зеленський заявив, що ситуація на півночі Харківської області «контрольована», проте аж ніяк не «стабілізована».

19 травня з'явилася інформація, що росіяни трохи просунулися у Вовчанськ, який розташований на північний захід від Харкова. Водночас українські сили не лише обороняються, а й намагаються контратакувати.

«Ніхто нічого не „здає", бої за кожен будинок, город та сарай. Взагалі, забудьте за слово „здали". Це максимальна неповага до наших воїнів», – написав в неділю у Телеграмі військовий блогер Богдан Мірошников.

Очікуваний вплив із запитаннями про підготовку

російська операція на півночі Харківської області почалася 10 травня рано вранці. росіяни наступали відразу у двох місцях. Перший розташований ближче до Харкова, майже на північ від міста. Прямий напрямок наступу росіян у цьому районі – місто Липці. росіянам вдалося захопити кілька прикордонних сіл на цій території.

Другий напрямок російської атаки – невелике місто Вовчанськ, розташоване на північний схід від Харкова. росіянам вдалося швидко вийти на околиці міста за допомогою потужної артилерії та авіаційної підтримки. Крім того, росіяни спочатку мали перевагу в безпілотниках, а водночас за допомогою засобів радіоелектронної боротьби перешкоджають польотам українських безпілотників.

За оцінками України, на кордоні з Харківською областю росія зібрала 50 тисяч військового контингенту, 30 тисяч яких було кинуто в бій у перші дні операції.

російський удар не був несподіванкою. У Києві вже кілька тижнів говорили про те, що росія готується до нової операції в Харківській області. Однак передбачалося, що росія зможе сформувати відповідне угрупування для удару лише наприкінці травня – на початку червня. Не виключено, що рішення про атаку прискорили через побоювання, що збільшаться поставки зброї та боєприпасів з боку США та інших українських партнерів.

За словами головнокомандуючого генерала Олександра Сирського, росіяни прискорили початок операції після того, як помітили перекидання українських підрозділів на північ області.

За місяць до російської операції будівництво оборонних рубежів у Харківській області проінспектував сам Зеленський.

«Маємо бути підготовлені. А росіяни мають бачити, що ми готові оборонятися. І щоб наші люди розуміли, що Україна підготувалася, якщо ворог спробує наступати», – підкреслив український президент.

І все ж після нападу росіян пролунали критичні думки щодо рівня підготовки укріплень, куди наступали росіяни.

17 травня Зеленський, відповідаючи на звинувачення про відсутність укріплень, наголосив, що ворог не вийшов на основну «бетонну лінію оборони», а бої точаться на першій лінії оборони. Дійсно, класичний захист складається з трьох смуг оборони. Першу лінію потужно укріпити складно, оскільки противник, що знаходиться поблизу, веде вогонь по місцях, де ведуться будівельні роботи. Найсильніше укріплена третя лінія, до якої, як сказав Зеленський, росіяни ще не підійшли.

На думку головного редактора «Цензор.нет» Юрія Бутусова, є питання щодо цих укріплень, а також щодо розташування мінних полів.

Яка мета російського наступу на Харківщину?

У перші дні російського удару по Харківській області українські експерти та військові зазначали, що дії росіян схожі на розвідку. росіяни намагаються знайти слабкі місця в українській обороні, щоб визначити подальший напрямок наступу.

Юрій Бутусов вважає, що росіяни хочуть зв'язати українські сили, змусити їх перекинути підкріплення та створити прикордонну буферну зону. Але крім цього, якщо вони продовжать просуватися вглиб і захоплять Вовчанськ, росіяни можуть створити вихідні позиції

eprasa.pl b6e354d544

для подальшого наступу, спрямованого на загрозу угрупованню українських військ, яке обороняється на сході Харківської області.

17 травня Зеленський підтвердив, що нині головна мета російського удару – захоплення Вовчанська.

Головнокомандувач Збройних сил України генерал Олександр Сирський у повідомленні, опублікованому в соцмережах у п'ятницю, заявив, що російські війська розширили зону бойових дій у Харківській області майже до 70 кілометрів. Мета цих дій – змусити українську оборону включити додаткові резерви.

Сирський вказує, що росіяни зосереджують свої зусилля на напрямку Стрілеча – Липці на північ від Харкова та на захопленні Вовчанська, щоб продовжити рух до міста Білий Колодязь. Це дало б противнику змогу здійснити наступ у тил українських військ, які обороняли східну частину Харківської області.

Потрібні маневрові атаки й більше безпілотників

Як зазначають українські оглядачі, російські війська просуваються до Харківської області повільніше, ніж вони самі очікували. Українська оборона зміцнилась, виправлено деякі початкові помилки щодо координації оборонної діяльності на рівні командування.

Генерал Сирський у заяві 17 травня підкреслив, що противнику «не вдалося прорвати нашу оборону». Однак, за його прогнозами, росіяни готуються до подальших важких боїв.

На його думку, українські війська повинні не лише утримувати позиції, але й створювати умови для ефективної роботи мобільних ударних груп, які б атакували ворога з флангів та у тил.

За його словами, також повинні максимально використовуватися ударні безпілотники в поєднанні з засобами радіоелектронної боротьби для захисту. Але ситуація з безпілотниками в українських захисників на початку російської атаки була не кращою. Однак гуманітарні організації та влада багатьох міст негайно відгукнулися на заклики військових і почали оперативно доставляти на харківський фронт велику кількість безпілотних літальних апаратів.

Харкову нічого не загрожує

За словами українського президента, росіяни «хочуть атакувати» сам Харків, але при цьому розуміють, що виконувати таку операцію буде «дуже складно» з огляду на українську оборону. Раніше володимир путін, який перебував з візитом у Пекіні, заявив, що росія не має наміру окуповувати Харків.

Самі харків'яни, очевидно, стурбовані тим, що відбувається на північ від їхнього міста. росіяни перетнули кордон у тих же місцях, де атакували на початку 2022 року. Щоправда, тоді їм вдалося швидко підійти до самого міста.

Українські експерти, представники харківської адміністрації та військові запевняють, що наразі самому місту нічого не загрожує. російські війська відносно далеко від Харкова. І зараз українська оборона міцніша, а самі росіяни не мають тих сил, які могли б загрожувати Харкову.

Однак жителі побоюються, що якщо їм вдасться пройти глибше в бік Липців, Харків опиниться в зоні дії російської артилерії. Вже зараз місто регулярно обстрілюють ракетами, його атакують безпілотниками-камікадзе та керованими бомбами.

Минулого тижня Київ відвідав держсекретар США Ентоні Блінкен. Під час зустрічі з президентом Володимиром Зеленським той підтвердив, що військова допомога для України надходить, і висловив переконання, що вона зіграє вирішальну роль у зупинці росіян на фронті. У свою чергу Зеленський зазначив, що однією з найбільших проблем є недостатня протиповітряна оборона.

– Нам потрібні два Patriot для Харкова, для Харківської області тому, що люди постійно страждають від обстрілів. Люди страждають від російських ракет, – підкреслив український президент.

19 травня Зеленський у соцмережах повторив свій заклик передати системи «Патріот» після того, як під Харковом внаслідок російського ракетного обстрілу загинуло п'ятеро людей, а ще 16 отримали поранення.

Удари в тилу супротивника

Попри складну ситуацію на фронті Україна продовжує атакувати російську паливну інфраструктуру та військові об'єкти, розташовані далеко від лінії зіткнення. У ніч з 18 на 19 травня у Севастополі пролунали вибухи. Місцева влада повідомила, що їм вдалося відбити ракетний удар. У неділю Генеральний штаб ЗСУ повідомив про знищення чергового російського корабля. Невідомо, однак, де саме це сталось.

Двома днями раніше російська влада в Криму вранці повідомила про успішне відбиття атаки безпілотників з повітря та моря. Однак відомо, що як мінімум постраждала електропідстанція «Севастопольська». 15 травня Україна завдала ракетного удару по російському військовому аеропорту «Бельбек» під Севастополем. Через два дні Генштаб ЗСУ заявив, що там було знищено два літаки та один гелікоптер.

Україна також продовжує атакувати об'єкти паливної інфраструктури росії за допомогою власних безпілотників. У ніч із суботи на неділю шість безпілотників атакували НПЗ у Слов'янську-на-Кубані. Мабуть, було здійснено низку ударів, оскільки робота заводу була припинена.

Двома днями раніше жителі Новоросійська Краснодарського краю, розташованого на березі Чорного моря, нарахували щонайменше 35 вибухів. Об'єктом удару став порт і нафтовий термінал російської компанії «Транснафта». Також було атаковано нафтопереробний завод «роснафти» у порту Туапсе, який також розташований на Чорному морі. На одному з опублікованих відео видно, як один дрон влучає в місце, де вже горить пожежа.

Донбас залишається центром бойових дій

Хоча зараз увага громадськості прикута до ситуації в Харківській області, найзапекліші бої упродовж багатьох місяців безперервно точаться в Донецькій області, окупація якої наразі залишається головною метою Кремля.

Після захоплення Авдіївки в середині лютого росіяни зуміли зайняти територію на захід від цього міста, включно з містечком Очеретине. Тривають запеклі бої за Часів Яр, що на захід від Бахмута. Його захоплення може відкрити російській армії шлях для наступу на найбільші міста Донецької області, які перебувають під контролем України: Костянтинівка, Краматорськ і Слов'янськ. Блогер Мірошников писав, що не здивується, якщо росіяни скористаються ситуацією в Харківській області і спробують захопити Часів Яр. ●

eprasa.pl b6e354d544

Григорій СПОДАРИК
Фото з архіву Народного дому, автор – Адам Яремко

Закон про допомогу українцям з новими врегулюваннями

Курси польської мови для дорослих в Народному домі в Перемишлі

Польський Сейм 15 травня прийняв поправки до закону про допомогу громадянам України у зв'язку з війною. Нові врегулювання, зокрема, подовжують термін легального перебування для українців.

Під час парламентської дискусії Артур Лонцький («Громадянська коаліція»), який представляв проєкт, зазначив, що закон був ретельно підготований і обмежує можливість зловживань при наданні пільг. Наприклад, ідеться про допомогу на дітей «800+». Згідно з новими правилами, такі пільги будуть тісно пов'язані з відвідуванням українськими учнями польських шкіл. Політик також зазначив, що ключову зміну становить подовження до 30 вересня 2025 року терміну, протягом якого перебування на території Польщі громадян України, які прибули сюди у зв'язку з воєнними діями, вважається законним. До цієї дати буде продовжено доступ до медичних послуг, сімейних та соціальних виплат, допомоги ZUS (Заклад соціального страхування – прим. ред.), а також можливість перебування в колективних закладах розміщення. «Закон дозволяє плавно перейти з тимчасового захисту на тимчасове перебування терміном до 3 років», – пояснив депутат Артур Лонцький. Документ також дозволить до 30 вересня 2025 року продовжити дозвіл на виконання українцями професії лікаря, стоматолога, медичної сестри або акушерки. Закон передбачає теж, що з 1 липня фінансова підтримка у вигляді проживання та харчування біженців з України, які перебувають в особливо складній ситуації, буде можлива лише на підставі підписаного договору з місцевим воєводою або органом місцевого самоврядування, що діє за дорученням воєводи. Для власників приватного житла відмінять компенсацію витрат на проживання та харчування біженців. З початком липня буде скасовано й одноразову грошову допомогу розміром 300 злотих. Закон усуває необхідність подавати заяву на отримання дозволу на роботу, якщо особа має дозвіл на проживання. Разом із ним вона автоматично отримує можливість працювати. Зокрема, це врегулювання було бажанням, яке вже давно виношували польські підприємці. Нові правила теж дозволяють співфінансувати вивчення польської мови не лише для студентів, але й людей, котрі хочуть отримати дозвіл на роботу за професією лікаря, стоматолога чи медсестри. «Кожне слово цього правового акту – це не лише слово про допомогу українським громадянам у зв'язку зі збройним конфліктом у їхній країні. Це також слово про захист інтересів Республіки Польща, тому що сильна, незалежна Україна – в інтересах нашої держави. Тому наш національний інтерес зараз полягає в тому, щоб допомогти біженцям з України та надати військову підтримку українським Збройним силам, які борються проти злочинного нападу», – відзначив депутат Артур Лонцький, заохочуючи підтримати запропоновані зміни. Він також зауважив, що під час роботи комісії Міністерства внутрішніх справ і адміністрації над законом представники партії «Конфедерація» пропонували поправки, скеровані у зовсім протилежному напрямку. Ці слова підтвердили сеймові дебати. Депутат від «Кон-

eprasa.pl b6e354d544

федерації» Вітольд Туманович стверджував, наприклад, що немає підстав зберігати соціальні пільги для українців. На думку політика, оскільки минуло вже два роки від повномасштабного вторгнення, українці повинні були налагодити самостійне життя як у Польщі загалом, так і в питаннях освіти чи роботи зокрема. «Пам'ятайте: функція держави – не бути глобальною благодійною організацією! Досить соціальних пільг для українців», – вважає депутат Вітольд Туманович. Його однопартійці, зберігаючи подібну (не)вразливість, вказували, серед іншого, на те, що біженців підтримують із грошей працьовитих поляків і що така підтримка не покращить ситуацію на фронті. Натомість конфедерати помітили, що українці створюють компанії та працюють у добре оплачуваних галузях. Звісно, мета цих слів була не в тому, щоб показати користь для держави від присутності громадян України, а в тому, щоб довести, що вони чудово живуть і не потребують допомоги. Головний українофоб Ґжеґож Браун наголосив, що «Конфедерація» не підтримує жодних субсидій для українців і закликав, щоб так залишилося. Йому одразу відповів Бартош Ромович із «Польща 2050 – Третій шлях»: «Я не згоден із твердженням попередника про те, що більше жодного цента на допомогу. Тому що польська економіка не готова до того, щоб усі громадяни України раптово покинули Польщу. Ви побачите, що це дуже негативно вплине на економіку держави».

Депутати «Конфедерації» також стверджували, що присутність іноземців, зокрема українців, корелює зі зростанням злочинності. Представники цієї партії звернули увагу на дітей, які навчаються не за польською системою освіти, а дистанційно за українською. Один із конфедератів говорив про необхідність інтеграції, але через деякий час додав, що відсутність асиміляції в майбутньому може спричинити соціальні проблеми. Депутати інших партій теж, свідомо чи ні, не розрізняли поняття інтеграції та асиміляції. Представник «Лівиці» Аркадіуш Сікора, наприклад, сказав, що його партія вимагає таких форм дій, які «могли б послужити асиміляції українських громадян». Водночас цей політик був одним із небагатьох учасників дискусії, хто зазначив, що положення закону мають враховувати зміни й майбутні потреби, які залежатимуть від ситуації на фронті. «Ми, „Лівиця", вважаємо, що треба бути відкритими до будь-якого розвитку ситуації на фронті та необхідно підготуватися до другої хвилі міграції, яка, імовірно, відбудеться цього року», – сказав Аркадіуш Сікора.

Зі свого боку депутат Ярослав Сахайко з «Кукіз 15», хоч і запевняв у потребі підтримки українців, запитав, чи в межах представленого законопроєкту польський уряд паралельно подбав про останки поляків, убитих в Україні. Подібним шляхом пішов і депутат «Права і справедливості» Даріуш Матецький. Парламентар, серед іншого, запитав: як довго польський уряд роздаватиме пільги громадянам іншої країни й чи отримає Польща від ЄС 20 тисяч євро на кожного українського біженця? Він також поцікавився, коли буде реалізована вимога фермерів про повне ембарго на сільськогосподарську продукцію зі Сходу, а не тільки з України. У контексті бажання уряду запровадити «український компонент» у польській системі освіти депутат запитав, чи означає це, що діти в польських школах повинні вивчати про «героїчних посіпак з ОУН-УПА». Його також цікавило, чи в обмін на польську допомогу змінився підхід української влади до ексгумації вбитих в Україні польських громадян. На цей своєрідний «комерційно-трансакційний» підхід до проблем відповів, зокрема, депутат з «Громадянської коаліції» Патрик Яскульський. Він нагадав, що вже понад два роки польське суспільство проходить іспит на солідарність, дозволяючи людям, які постраждали від війни, знайти притулок і можливість нормального життя. Завдяки цьому Польща стала гарним прикладом для світу. «На жаль, завжди знайдуться гієни, які хочуть отримати політичний капітал на страху та соціальних негараздах. Мені соромно за народних депутатів у цій залі, котрі використовують воєнну драму українського народу та наші добрі серця, щоб проголошувати гасла „Зупинити українізацію Польщі", „Зупинити бандеризацію польських державних інтересів", „Стоп витратам на непольські справи". Це приклад мови ненависті, яку слід засуджувати в цій залі, з цієї трибуни. Безпека Польщі є найважливішим державним інтересом, і сьогодні ми, допомагаючи Україні, максимально віддаляємо війну від наших кордонів», – сказав у відповідь радикалам Патрик Яскульський. Тим часом заступниця міністра національної освіти Йоанна Муха у відповідь на слова про «український компонент» заявила, що це те саме, що й «польський компонент» для польських дітей, які навчаються в Україні чи будь-де у світі. Кожна країна готує для таких дітей свій навчальний блок, що охоплює літературу, географію чи історію країни їхнього походження.

«Це абсолютно нормально й звичайно, що діти, які ростуть за межами своєї країни, можуть отримати знання про неї, можуть зберегти свою ідентичність завдяки таким знанням. Нічого надзвичайного ми тут не робимо. Я справді рекомендую якусь форму терапії цій фобії, бо це піде вам на користь», – сказала Йоанна Муха до тих, хто намагався демонізувати нормальні практики в демократичній державі. Схожа ситуація і з витратами на утримання українців у Польщі. Права сторона акцентувала на збитках і фінансовому тягарі, але ігнорувала факт, який також згадували під час дебатів, що, за офіційною статистикою, 70% біженців з України є економічно активними. А це означає, що вони не лише платять податки та соціальні внески, але також стимулюють внутрішній попит, бо, як і інші громадяни, постійно купують щось у Польщі. До того ж тут українці витрачають свої привезені заощадження. Парламентські дебати щодо змін до «Закону про біженців» показали, що для деяких депутатів наведені факти не мають значення. Вони намагалися теж заблокувати поправки, які трохи знижують обов'язковий рівень знання польської мови для тих українців, які хочуть працювати психологами. Ці політики не переймаються тим, що тисячі українських дітей у Польщі, постраждалих від війни, чекають на послуги експертів, котрі розмовляють їхньою мовою. Такі депутати важливішими вважають гроші, ексгумації, блокаду товарів та асиміляцію, ніж людей. Для деяких політиків допомога біженцям, а отже, й Україні, досі не входить до кола питань, які збігаються з польськими державними інтересами.

За оновлений закон про допомогу українцям проголосував 381 депутат, 19 були проти й 20 утрималися. На разі документ передано на розгляд Сенату, і, з деякими винятками, він набуде чинності з 1 липня. ●

eprasa.pl b6e354d544

Марта ЛЕВОСЮК-ОЛІЙНИК
Фото авторки статті

Всесвітній День вишиванки у Кракові

Як святкувати День вишиванки? Можливостей було чимало. Краківські організації та фундації, інстутуції культури й університети організували декілька подій, у яких могли взяти участь українці й поляки чи всі охочі мешканці міста та туристи. Щороку в День вишиванки, котрий проводять у третій четвер травня (цього року він припав на 16 число), проходить парад вишиванок. Його учасники одягаються у вишиті сорочки і разом, співаючи, ідуть довкола Площі Ринок. Від нещодавна цю ходу організовує фундація «Зустріч», після чого відбуваються співи та покази на площі Щепанського. Цьогоріч у параді взяло участь декілька тисяч людей.

Краківський гурток Об'єднання українців у Польщі провів спільне вишивання у загальному просторі внутрішнього дворика Палацу Кшиштофори. На захід прийшли досвідчені вишивальниці та початківці, а також українці й поляки, які цікавляться вишивкою. Усі гарно провели час у розмовах, знайомствах і підгляданні як вишивають інші майстрині. Учасникам було запропоновано книжки з візерунками та техніками вишивання, альбоми і старовинні вишивані тканини, з яких можна було перемалювати схеми.

Заклад польсько-українських студій Ягеллонського університету запросив до спільної світлини своїх студентів, Клуб культури «Пшеґожали» 25 травня організував творення дизайнерських сорочок і сумок із тканини, використовуючи штампи з вишиваними узорами, а фонд «Галактична ініціатива» за допомогою штучного інтелекту створив фотографії з вишитими скафандрами астронавтів. У книгарні-кав'ярні «Нитка» увечері відбувся концерт молодих співаків та поетичні читання.

Нові виставки українського мистецтва

У День вишиванки, 16 травня, у Міжнародному центрі культури в Кракові відбувся вернісаж виставки «Одеса. Довге XX століття в мистецтві». Її кураторки Жанна Комар і Юлія Бердіярова розповіли про ідею та ситуацію українських музеїв, про авангардне мистецтво України початку XX століття та вагомий вплив музеїв світу в поширенні українського мистецтва. Представили твори й митців, незнаних у світі, яких українці тільки-но пізнають самі. На завершення урочистого відкриття Фанні Малиновська виступила зі своїм перформансом «Всі ми запалені бажанням жити щасливим життям», звертаючись до теми життя перед і після вторгнення в Україну ворожих російських військ.

На виставці показано картини, скульптури, фільми та вітражі, привезені з Одеського національного художнього музею. Відвідувачі бачать Одесу, її історію, зміни, творення нового погляду на ситуацію XX століття та боротьбу за незалежність й проти цензури тодішньої влади. Серед інших було виставлено картини Михайла Жука, котрий перебував і малював у Кракові протягом кількох років. На цей захід прийшло дуже багато як українців, так і поляків. Це свідчить про значне зацікавлення нашим мистецтвом та культурою. Міжнародний центр культури під керівництвом теперішньої директорки Аґати Вонсовської-Павлік активно поширює культуру України, запрошуючи українських професорів, митців, письменників, істориків, а також організовує виставки українського мистецтва.

Другу виставку «Україна в Європі. 33 роки перемін», яка вже триває, організовано краківським гуртком ОУП у Палаці Кшиштофори. Її тематикою є культура та зміни, що відбулись у роботі музеїв і свідомості людей щодо охорони народної культурної спадщини. Від моменту відновлення незалежності в 1991 році Україна прагне до розвитку та оновлення, використовуючи сучасні технології для презентації експонатів. Зокрема, з'являється можливість перегляду виставок завдяки інтернету. У країні будують нові музейні об'єкти, українські інституції доєднуються до світових організацій, які охороняють спадщину. А тепер Україна бореться з величезним викликом, пов'язаним з оберіганням своєї культурної спадщини від руйнувань у результаті бойових дій та викрадення її ворожими військами. Це виклики та напрями побудови нової свідомості про народну спадщину й своєї ідентичності як українського народу.

На виставці відвідувачі можуть побачити вишиті тканини, картини (як-от картину Олекси Коби – воїна, котрий створює свої роботи в окопах та, продаючи їх, купує спорядження для свого підрозділу), ікону чи знищений російський снаряд. Тут можна теж переглянути фільм, у якому завдяки штучному інтелекту оживлено постать Богдана Лепкого, українського професора, поета та суспільного діяча Кракова. Він розповідає відвідувачам про себе та українські музеї України й Польщі. Фільм можна також подивитися на ютубі, вписавши в пошук «Ukraina w Europie. 33 lata przemian». ●

eprasa.pl b6e354d544

Діти з української групи дитячого садка № 9 у Перемишлі

Всесвітній день вишиванки

День вишиванки – це свято, присвячене національному символу України – вишиванці, традиційній вишитій сорочці. Щороку свято припадає на третій четвер травня. З цієї нагоди публікуємо кілька фото, які отримали від представників української громади Польщі.

Дарія Пульковська, Ліля Каліновська та Кася Комар-Мацинська з Перемишля

Єва, Андрій та Олесь Філі з Ольштина

Галина Гарасим з Битова

Учні початкової школи в Ґурові-Ілавецькому

eprasa.pl b6e354d544

Григорій СПОДАРИК

Одні – у безпеці, а інші мусили подорослішати – настрої польської та української молоді

Що думають молоді поляки та українці про безпеку, патріотизм, міжнародні справи, історію своєї батьківщини і як сприймають одне одного – на ці питання відповідає дослідження, замовлене польським Центром діалогу ім. Юліуша Мєрошевського. Опитування охопило молодь обох держав віком 16-26 років і було проведене наприкінці 2023 року.

Учасників дослідження запитали також про готовність до еміграції, сприйняття сусідніх країн, ставлення до інтеграції України в ЄС та НАТО тощо. Війна в Україні постає тут фактором, який у багатьох випадках формує різне світосприйняття молодих українців та поляків.

Так польська молодь не надто переймається безпекою, оскільки вважає, що її гарантує приналежність до західних політичних і військових структур. Тим часом молоді українці внаслідок тривалих воєнних дій уже виявляють ознаки звикання до загрози чи навіть пристосування до війни. Проте і в Польщі, і в Україні більшість респондентів зазначає, що у випадку безпеки для них найважливішим є найближче оточення, а не країна загалом. До того ж сімейну безпеку вони розуміють не стільки як відсутність загрози життю, скільки як матеріальний та фінансовий добробут. «Мені радше йшлося про те, що, якби щось відбувалося в нашій країні, я б не почувалася винною, поїхавши кудись із сім'єю. Мені було б важливіше, щоб моя родина була в безпеці, ніж те, щоб у країні все було добре», – це цитата з дослідження, висловлена польською респонденткою. Хоч такі голоси переважають й з українського боку, тут можна було почути про пріоритет держави. «Я вважаю, що національна безпека – це найважливіше, що ми зараз маємо. Бо я хотів би, щоб ми жили мирно й будували здорову, мирну країну. А безпека сім'ї також тісно з цим пов'язана», – говорить один з опитаних українців. Дослідники запитали також про патріотизм та розуміння цього поняття. Патріотами себе назвало 64% поляків і значно більше – 81% – українців. Автори дослідження стверджують, що саме воєнна ситуація спричиняє цю різницю. Але розуміння патріотизму серед представників обох держав виявилося дуже подібним. Молоді поляки та українці вважають, що це набір таких цінностей, як любов, вірність і гордість за державу та її національні символи, дбання про розвиток батьківщини, виконання громадянських обов'язків, плекання історичної пам'яті та активна участь у відзначенні національних свят. Тут знову з'являються певні відмінності з українського боку, спричинені війною. Українці часто вказують на проблему комерціалізації патріотизму. «Мені здається, що зараз забагато футболок і різних цяцьок – це виглядає дуже штучно. На цьому заробляють, і це теж маніпуляції. Це дивно і трохи недоречно», – уважає молодий українець, згадуючи про розвиток текстильно-патріотичної продукції. Особливістю патріотизму в Україні є його розуміння в протиставленні до підтримки росії. Один з респондентів так говорить про це: «Для мене патріотизм є універсальним: не споживаєш російського мистецтва, не говориш російською. Не підтримуєш російську мову і мистецтво. Ти знаєш, що ти українець, і якось це демонструєш. Не публічно, так, що „дивіться, я українець, я люблю свою країну", а просто – ну, так, щоб це було видно зі сторони».

Автори дослідження запитали молодь також про готовність піти до армії. Різницю помітно й у випадку такої великої самопожертви. Близько половини опитаних молодих українців висловили готовність піти в армію, щоб захистити свою країну, тоді як лише 36% польських респондентів задекларували таку готовність, а більш ніж половина визнала, що взагалі не готова до таких дій. Відмінність ще виразніша у випадку жінок – лише 28% молодих польок готові вступити до армії, а серед українок цей відсоток на 20 пунктів вищий. Ще більша різниця з'явилася у відповідях на запитання про бажання допомагати армії в разі нападу. До цього готові близько 90% українців і лише 55% поляків. Якщо для останніх – це теорія, то для перших – сумна актуальна практика. Тут виринає ще одна проблема. Молоді українці часто надають допомогу безпосередньо своїм друзям, зокрема й на фронті. У цьому контексті вони прямо говорять про явище корупції, яку вважають такою ж руйнівною для суспільства, як і саму війну. «Зараз можна, і навіть треба, якось, якимись вчинками боротися з тією ж корупцією. Зараз, бо потім може бути пізно! І можливо ми навіть програємо війну через цю корупцію», – говорив один із респондентів.

Війна, безпека, патріотизм – ці питання більш або менш прямо пов'язані з думкою про можливість постійного проживання за межами своєї держави. Українці рідше розглядають такий варіант. Можливість виїхати з України назавжди виключає 59% опитаних. У польських респондентів цей відсоток менший аж на 18 пунктів. «У випадку українців менша готовність залишити батьківщину, безсумнівно, пов'язана з більшим почуттям обов'язку перед країною, яка воює. Молоді поляки, розглядаючи перспективу виїзду в умовах відносної безпеки, відчувають меншу провину за те, що залишають батьківщину в скрутному становищі», – пояснюють цю різницю автори дослідження. Що цікаво, молоді українці оптимістичніше оцінюють майбутнє своєї країни. Лише 27% опитаних мо-

eprasa.pl b6e354d544

лодих поляків позитивно бачать країну в майбутньому, тоді як у молодих українців відсоток таких думок удвічі вищий. Дослідження показало також, що понад половина поляків не вірить, що матиме можливість реалізувати свої плани в рідній країні, і тому майже половина з них думає про життя за кордоном. Думки про еміграцію найчастіше пов'язані з економічними факторами: бажанням знайти роботу, отримати більший дохід, досягти матеріальної стабільності. Експерти звертають увагу на факт, що у цьому контексті жодного разу не наводився аргумент про відсутність безпеки в Польщі через війну в Україні чи просто відчуття загрози через поточні міжнародні події. Відповіді українців на запитання щодо еміграції лише підтверджують їхню прив'язаність до батьківщини. Попри всі труднощі 75% респондентів хочуть залишитися в країні та лише 20% погоджуються, що життя за кордоном є кращим вибором у нинішній ситуації. Водночас аж 70% молодих українців бачать перспективу кращої долі для своєї батьківщини в майбутньому. «У тебе тут багато друзів, ти знаєш рідну мову і знаєш, що робиш. Знаєш, де живеш, з ким живеш. Усе знаєш. А там, в іншій країні, ти абсолютно нічого не знаєш. Не знаєш, куди йти, що говорити, нікого не знаєш», – так своє небажання виїжджати за кордон аргументував один з українських опитаних.

Дослідники запитали також про теми розмов з однолітками. Молоді поляки найчастіше говорять про буденні справи (35%), потім про політику (25%), роботу і гроші (16%), культуру і розваги (13%). Найнижчу зацікавленість викликає релігія та покупки, на які вказало по 2% респондентів. У випадку молодих українців на першому місці перебуває політика і війна (38%), далі приватне життя/родина (26%) і робота (7%). На останніх місцях опинилася релігія та філософія, кожна із яких становить тему розмов для 4% опитаних. У дослідженні було запитання про джерела інформації, якими користуються представники молодого покоління. Хоча вони ще дивляться телебачення й читають пресу, основним джерелом інформації є інтернет. До того ж молоді українці найчастіше обирають додаток «Телеграм» (80%), а для поляків він становить джерело інформації всього у випадку 5% респондентів. В обох групах популярними залишаються фейсбук, ютуб, тікток, котрі відповідно до глобальних процесів замінюють телебачення, пресу чи радіо.

У дослідженні також було проаналізовано рівень зацікавлення власною історією. Вона важлива для 80% молодих українців і 63% поляків. Цю різницю пояснюють тим, що у випадку українців може існувати більша потреба знати історичний контекст для пояснення поточної ситуації, у якій опинилася їхня держава. Водночас молодь Польщі й України однаково найбільше пишається незалежністю. Тому найважливішою історичною подією поляки назвали відновлення незалежності у 1918 році (38%), а українці (37%) – підписання Акту проголошення незалежності у 1991 році. Інші важливі події, котрі обрали українці, показують, що найбільше вони пишаються своїм минулим та близьким сучасним: майбутня перемога України у війні з росією (6%), перемоги України на фронті (з 2014 року) (6%), Революція гідності (4%), козацькі часи (4%). Молоді поляки цінують історичні події, більш віддалені у часі. Крім незалежності, молодь Польщі пишається ще позицією поляків у часи II Світової війни (10%), битвою під Ґрюнвальдом (6%), Варшавським повстанням (5%) та подоланням комунізму і діяльністю «Солідарності» (5%).

Наступна тема, запропонована в дослідженні, – це ставлення до сусідніх країн. росію та Білорусь обидві категорії опитаних сприймають як однозначно недружні. Так про цих сусідів думають відповідно 83% і 71% українців та 83% і 69% поляків. Ця частина опитування показала й те, що українці набагато частіше вважають, що Польща дружно ставиться до їхньої держави (75%), ніж поляки, серед яких таке ж ставлення з боку України бачить 34%. Майже стільки ж (32%) вважає, що ставлення України до Польщі є неприязним. Якщо рейтинг дружніх країн у випадку українців очолює Польща зі згаданими 75%, то у разі поляків – це Чехія: 55% опитаних оцінюють її ставлення до Польщі як приязне. Ставлення до держав віддзеркалюється й у підході до народів. Якщо українці вважають поляків найбільш приязними (66%), то поляки першість віддають чехам (58%), даючи українцям лише п'яте місце (37%), перед білорусами (19%) і росіянами (7%). За такими показниками: варто/не варто відвідувати, сучасна/відстала, багата/бідна, заслуговує/не заслуговує на довіру – українці знов оцінюють Польщу набагато краще, ніж поляки Україну. Ще одним прикладом різниці у взаємному сприйнятті є відповіді на запитання про те, як ми говоримо про наших сусідів. Виявилося, що поляків «друзями» називає 24% українців, а про українців так говорить лише 8% поляків. Водночас, якщо хтось і вживає термін «ворог», оцінюючи взаємини між поляками та українцями, це лише поляки – про українців так згадує 16% респондентів. До того ж 48% українців сприймають польсько-українські відносини як добрі чи дуже добрі. Поляки є скептичнішими: лише 23% з них оцінюють їх позитивно.

Результати опитування показали, що серед молодих українців є величезне бажання приєднатися до ЄС та НАТО. Ці напрямки підтримують відповідно 82% та 85% опитаних. Такий сценарій для їхніх однолітків із Польщі менш очевидний – 51% поляків погоджується на вступ України до ЄС і 54% – до НАТО. «Чим далі на Захід, тим довше можна бути дитиною, чим далі на Схід, тим швидше мусиш подорослішати», – підсумовуючи звіт, дослідники цитують польського респондента, який, мабуть, найвлучніше назвав головну відмінність між нинішніми молодими поляками та українцями. НАТО і ЄС першим дозволяє почуватися безпечно, думати про індивідуальний розвиток та баланс між роботою і життям. У випадку молоді з України агресор призвів до того, що їм треба було швидше дорослішати й чітко розуміти поділ на друзів і ворогів. Певно, тому рівень симпатії зростає зі сходу на захід. Експерти, називаючи ключові висновки дослідження, вказують на міцний моральний дух молодих українців та їхню віру в майбутнє своєї батьківщини. Важливо також, що поляки та українці частіше почали з'являтися у думках одне одного – це потенціал для майбутніх відносин. ●

(Текст написано на основі звіту «СТАБІЛЬНІСТЬ VS. НЕВИЗНАЧЕНІСТЬ. МОЛОДІ ПОЛЯКИ ТА УКРАЇНЦІ ПРО СЕБЕ ТА СВОЇХ СУСІДІВ». Варшава: Центр діалогу ім. Юліуша Мєрошевського, 2024)

eprasa.pl b6e354d544

Леся САМЧИНСЬКА

Найгучніша кримінальна справа України

«Є такі унікальні люди у світі, які не мають страху. Їх мало, але саме вони стають героями, і саме вони дуже часто стають жертвами».

Мирослава Гонгадзе

Георгій Гонгадзе
Фото з Вікіпедії

16 вересня 2000 року український журналіст Георгій Гонгадзе зупинив таксі у центрі Києва, щоб дістатись додому. Це було невипадкове таксі: за кілька хвилин до автівки підсіли працівники правоохоронних органів. Вони вивезли журналіста за місто і вбили. Для всіх родичів, друзів та колег Георгій раптово зник, розпочалися його пошуки… Мине півтора місяця, коли у місті Тараща на Київщині знайдуть обезголовлене тіло журналіста. Ще через два місяці оприлюднять аудіозаписи з кабінету чинного тоді президента України Леоніда Кучми, де він обговорює необхідність розправи над Гонгадзе з керівниками силових структур. Мине ще чотири роки, як заарештують рядових виконавців убивства, і тільки за дванадцять років засудять головного вбивцю. Тіло ж Георгія поховаютьчерез шістнадцять років після загибелі. Проте офіційно замовники вбивства не встановлені й понині.

21 травня цього року могло б виповнитися 55 років Георгію Руслановичу Гонгадзе – українцю із запальним грузинським серцем, який відстоював свободу слова, за що йому довелось розплатитися власним життям.

Народився Георгій (Гія) 1969 року в столиці Грузії, місті Тбілісі, у грузинсько-українській родині. У 1987 році розпочав навчання у Тбіліському державному інституті іноземних мов, яке довелось перервати через строкову військову службу в Афганістані у 1987–1989 роках. Після служби Георгій повертається до Тбілісі, де на той час відбуваються антирадянські масові протести населення, які жорстоко придушуються владою. Георгій заглиблюється у цю суспільно-політичну боротьбу й очолює інформаційний відділ Народного фронту Грузії.

Восени 1989 року переїжджає до Львова, звідки родом його мама Леся Гонгадзе, й переводиться на факультет іноземних мов Львівського національного університету (ЛНУ) ім. Івана Франка. Майбутній журналіст бере активну участь у діяльності Народного руху України та Студентського братства.

Тим часом у Грузії впродовж 1991-1992 років відбуваються активні антирадянські протести. Георгій повертається на батьківщину, де як журналіст бере участь у громадянській війні в Грузії (1991-1993) та війні в Абхазії (1992-1993). На останній дістає тяжкі поранення – 26 осколкових ран.

Після перемоги грузинського повстання Гонгадзе повертається в Україну й працює на Львівському телебаченні, займається кінодокументалістикою. 1992-го Георгій знайомиться зі студенткою ЛНУ Мирославою Петришин і за три роки одружується з нею. Молодята переїздять до Києва. У 1997 році в них народжуються дві доньки-близнючки.

Безкомпромісний журналіст

У Києві Георгій працює теле- та радіожурналістом, провадить активну громадську діяльність, спрямовану на боротьбу з корупцією і підтримку свободи слова. Перед президентськими виборами 1999 року веде програму на радіо «Континент» та відверто заявляє, що готовий померти за Україну. Це були не просто слова. Свого часу Георгій був ладний віддати життя за Грузію, добровільно вирушивши на війну. Боротьба була частиною його життя. Для нього були виправданими ризики заради ідеї. Невдовзі Гонгадзе стає одним із перших опозиційних до влади журналістів. Він спеціалізується на журналістських розслідуваннях, є гостем політичних ток-шоу, публікує матеріали, що викривають корупційні схеми тогочасної влади, і стає широко відомий своїми гострими антивладними виступами.

Глибокий і далекоглядний, ще в 1995 році Гонгадзе попереджав про вибухонебезпечність Криму та необхідність свідомої державної політики України щодо півострова. Наголошував на важливості об'єднання балтійських країн, України та Грузії для захисту власної незалежності. Говорив про потребу демаркації українських кордонів і вважав, що росія й надалі розглядатиме Україну у сфері власних інтересів.

Дружина Мирослава Гонгадзе згадує: «Георгій робив кілька програм, зокрема інформаційно-аналітичну програму „Вікна+". Власне тоді й відбулося перше „знайомство" Кучми з Гонгадзе. Георгій зробив історію про клан Кучми – розписав усіх близьких до президента людей у владі, яких той привіз із Дніпропетровська і влаштував на високі посади. Кучма саме відвідував Прикарпаття. Місцевий чиновник, який його приймав, увімкнув телеканал, де транслювали „Вікна+". У неділю зранку нам подзвонили з каналу з криками. Гії оголосили догану й після того ретельно переглядали всі його програми перед ефіром».

На тлі таких утисків Гонгадзе був безкомпромісним – він уже не міг влаштуватися на будь-яку роботу журналістом, бо хотів займатися тільки тим, що вважав правильним. Тож 17 квітня 2000 року Георгій із друзями створює власний незалежний інформаційний ресурс – інтернет-видання «Українська правда», де пише про сфальсифікований референдум 2000-го, розслідування про Кучму та його оточення, закордонні рахунки можновладців, цензуру в ЗМІ та інше.

Гонгадзе багато разів намагалися купити або вплинути на нього, проте це було неможливо. Георгій поспішав жити й працювати, щоб усе встигнути. Інколи він порівнював себе з Доном Кіхотом, який був таким самим вільнодумцем та сповненим ідей, як і сам журналіст. Саме малюнок Пікассо «Дон Кіхот» став першим логотипом «Української правди».

Звісно, владна верхівка не могла не відреагувати на критику з боку правдоруба Гонгадзе. Наприкінці червня 2000 року за «неугодним» журналістом влаштували зовнішнє спостереження: невідомі особи слідкували за Георгієм на автомобілі «Жигулі», який вранці очікував на журналіста поблизу його будинку, а ввечері – біля роботи. Гонгадзе помітив це й відразу офіційно звернувся з листом до генерального прокурора України. Журналіст підозрював, що стеження організували самі правоохоронці, і сподівався у такий спосіб убезпечити себе. Проте прокуратура не відреагувала належним чином.

eprasa.pl b6e354d544

Зникнення

16 вересня 2000 року 31-річного Георгія Гонгадзе, який повертався додому, викрали правоохоронці, вивезли за межі Києва, кинули зв'язаного до ями й убили, а тіло облили бензином, підпалили й закопали. За місяць один з убивць (як потім з'ясується, це був очільник Головного управління кримінального розшуку України) повернувся, викопав рештки тіла, перевіз за сотню кілометрів, відтяв голову та перепоховав окремо.

Наступного дня після зникнення Гонгадзе було оголошено в розшук. Через два місяці, 2 листопада 2000 року, у лісі біля міста Тараща Київської області слідчі знайшли безголове тіло журналіста. Дружина Георгія довго не могла його побачити. Тіло то зникало з моргу, то з'являлося. Це загадкове явище тривало з місяць, поки прокуратура нарешті дозволила ідентифікацію. Дружина й друзі впізнали в рештках Георгія, бо у тілі виявили осколки саме там, де вони були в Гонгадзе. У 2009 році в Київській області були знайдені останки черепа журналіста. Проте мати Гонгадзе до останнього відмовлялася вірити, що її сина вбили. Лише у 2016 році, після її смерті, тіло Георгія поховали на Подолі в Києві.

Слідство

Слідство загибелі журналіста затягували, адже керівництво МВС та СБУ мало безпосередній стосунок до вбивства. Через два місяці після зникнення Гонгадзе опозиційний політик Олександр Мороз поінформував парламент України й журналістів про те, що володіє аудіозаписами розмов президента Леоніда Кучми та урядових чиновників, таємно зробленими охоронцем президента Миколою Мельниченком (так звані плівки Мельниченка), які стосуються вбивства Георгія Гонгадзе. Після оприлюднення плівок у листопаді 2000 року в Україні вибухнув скандал (в історії ця подія відома як «касетний скандал»), адже на аудіозаписах президент України Леонід Кучма, глава адміністрації президента Володимир Литвин, міністр внутрішніх справ Юрій Кравченко та керівник СБУ Леонід Деркач обговорюють опозиційну діяльність Гонгадзе і вирішують, що з ним робити. Влада категорично відкинула звинувачення у своїй причетності до загибелі журналіста і намагалася зам'яти конфлікт. Однак «касетний скандал» викликав широкий резонанс в Україні та за кордоном, зокрема завдяки старанням дружини загиблого.

Незабаром після вбивства Гонгадзе в Україні в грудні 2000 року почалась широкомасштабна протестна акція «Україна без Кучми». Протестувальники звинувачували тодішнього керівника держави та його оточення у зникненні журналіста. Учасники акції облаштували наметове містечко у центрі Києва й вимагали відставки президента та керівників силових відомств, а також проведення незалежної експертизи у справі Гонгадзе. Хоча навесні 2001 року цей протест було придушено, антивладні настрої населення у 2002-2003 роках породили ще більшу всеукраїнську протестну акцію «Повстань, Україно!», метою якої були дострокові вибори президента.

Врешті Генеральна прокуратура України визнала факт смерті Георгія Гонгадзе й порушила справу, а 2001 року міністр внутрішніх справ оголосив, що вбивство не мало політичних мотивів і здійснене «з хуліганських міркувань» злочинцями, які вже загинули. Тому слідство швидко припинили.

Переломний момент у справі настав лише після Помаранчевої революції, яка частково проходила з іменем Георгія на прапорах. Люди на Майдані в Києві вимагали справедливості та верховенства права. І вже 1 березня 2005 року президент Віктор Ющенко оголосив про розкриття справи Гонгадзе: у вбивстві журналіста визнали себе винними працівники міліції. Мав відбутися допит головного свідка – колишнього глави МВС Юрія Кравченка, але за кілька днів перед допитом його знайшли мертвим (констатовано самогубство в результаті пострілу в голову).

15 березня 2008 року Апеляційний суд Києва нарешті визнав винними у вбивстві Гонгадзе трьох колишніх співробітників департаменту зовнішнього спостереження МВС – Валерія Костенка, Олександра Поповича і Миколу Протасова – та призначив їм покарання у вигляді позбавлення волі терміном до 13 років.

У 2009 році колишній керівник департаменту зовнішнього спостереження МВС України Олексій Пукач також визнав свою причетність до вбивства Георгія Гонгадзе та назвав імена замовників: Леонід Кучма, Юрій Кравченко, Володимир Литвин і на той час перший заступник МВС Микола Джига. Пукача було засуджено до довічного позбавлення волі.

У березні 2011 року проти Леоніда Кучми була порушена кримінальна справа за підозрою у причетності до вбивства Гонгадзе. Почалося судове слідство, але за декілька місяців Конституційний суд дійшов рішення, що обвинувачення не може ґрунтуватися на даних, отриманих незаконним шляхом. Тож справу закрили.

Загалом слідство і судові процеси у справі Гонгадзе тривали понад 20 років – до літа 2021-го. На жаль, повного правосуддя не відбулось, лише часткове: імена справжніх замовників убивства журналіста і досі не оприлюднені.

Вшанування пам'яті

2005 року президент Віктор Ющенко посмертно присвоїв Гонгадзе звання Героя України, а 2019 року була заснована премія імені Георгія Гонгадзе, яку присуджують раз на рік 21 травня – у день його народження. У Києві встановлено пам'ятник Георгію Гонгадзе та журналістам, які загинули при виконанні службових обов'язків. Його іменем названі вулиці в Києві та Луцьку, ім'я Гонгадзе викарбувано на стіні в залі Меморіалу загиблим журналістам у Музеї новин у Вашингтоні. 16 вересня щороку в різних містах України проходять акції з вшанування пам'яті загиблого журналіста.

Наслідки для України

Свободу слова пригнічують поволі й непомітно, спочатку утискають лише трохи, а потім процес невпинно масштабується і його вже важко зупинити: з'являються перші жертви, ціна питання вимірюється людським життям. Це вбивство стало однією з найгучніших кримінальних справ України проти свободи слова, а постать Георгія Гонгадзе є знаковою у становленні української журналістики. Акція «Україна без Кучми», як реакція на вбивство Гонгадзе, була першим масштабним протестом у новітній історії України і дала початок іншим рухам, що виборювали свободу слова. Кінець 1990-х і початок 2000-х ознаменувався зародженням самосвідомого українського громадянського суспільства, яке прагнуло змін. Завдяки цій рушійній силі відбулись Помаранчева революція та Революція гідності. Можна з упевненістю стверджувати, що, якби Георгій Гонгадзе дожив до теперішніх подій в Україні, він би точно продовжував боротьбу за незалежність, свободу і справедливість, навіть ціною власного життя. І якщо кожен українець буде мати ті ж принципи, які відстоював Гонгадзе, ми зможемо вибороти та збудувати дійсно незалежну й вільну Україну. ●

eprasa.pl b6e354d544

Андрий КСЕНИЧ

Дорогы Краяне!

Верну до часів з кінця XVIII віку, але інтересувати нас буде не конфедерация, а то, як в романі Володимира Хиляка «Шыбеничний верх» функціонує наша бесіда[1]. Автор жыл майже сто років пізніще, але за тот час мова ся майже не змінила, што вкажу на мовнім материялі роману. Ци «жива мова» його героїв одповідат часам другой половины XVIII и XIX століття меньше нас інтересує ніж то, ци змінила ся она коли посмотриме на ню з нашой теперішньой позиції. Я позволю собі чытати роман так, як бы гнеска бесідував зо-вном сам Автор. Буде в тім кус фонологічных, а більше орфоепічных перешкод, бо Хиляк стосувал орфографію з єрами, ятями, о якых єм юж не єден раз споминал. Сут там деякы зміны в флексиї, або ищы подвійне стосуваня «е», на што звертал єм юж увагу и не забуду даколи знов о тім повісти. Загалом не псує то мову його персонажів, а якбы и дакус фактычні, то я того «не зауважу», а часом запишу ближе до нашого способу бесіды.

Якысу хвилю думал єм як мам представити тоту непросту справу літературного языка В. Хиляка. Зобрал єм дос дуже материялу, до може ищы не повного, остаточного аналізу и высновку, але без сумніву достатньо, жебы повісти як реальні и як жыво передал письменник нашу бесіду. Жебы краще показати зобраны приклады, далеко не вшыткы, бо роман має праві 300 сторінок тексту, вырішыл єм поділити іх на три частины. Будут то прислівя, приповідкы и фразеологізмы, слова прияты з іншых мов, якы в Хиляка заміняют нашы, а також приклады часами дивной флексиї, аж врешті доказы нашой жывой мовы. Може то спричынити деякы повторіня, але мі лекше буде уникнути плутанины, што піднесе тзв. конкрет переказу.

Недавно вышла велика книга нашых «приповідок и приказок», якы зобрал Василь Баволяк[2]. То наша, як приняло ся бесідувати, народна мудріст. Хиляк не міг поминути в бесіді своїх персонажів роману той стороны языка. Выбрал єм близко тридцет прикладів прислів, приповідок и фразеологізмів. Тоты треті, бо може не є то такє зрозуміле, то сут сполучіня кількох слів, якы часто повторяют ся в бесіді групы люди, а шырше народу. Стає ся то чымси, што выріжнят іх серед іншых сусідів.

В Хиляка находиме дуже такых доказів и мож зауважыти, же Автор в ріжні мірі наділят нима своїх персонажів. Залежыт то од того ци сут они йому ближшы, мильшы ци ні, а також од того, кым конкретно є даний герой. Стрічаме в Хиляка приклады на вшыткы вказаны ту елементы мовы, а зачнеме іх перегляд од такого моменту, якый трафил ся мі дос скоро: «На дурня ніт ліка» (14). (То № сторінкы, але не все єй вказую). Прикликаний ту выслів появлят ся в відповідній ситуациї, тзн., коли треба было вказати, же акурат того чловека неможе ани переконати, ани ничого навчыти. Од себе повім, же не стрічал єм ся з ним в бесіді серед моїх односельчан. Признати зато треба, же є він и дотепний, и правдивий.

Наступний не є може оригінальний, не наш, бо вжывают го Полякы, якых в романі маме немало, а тычыт «братанків» и замыкат ся в словах, же сут добры «и до шаблі, и до шклянкы». В романі не ходило аж так конкретно о Поляка и Мадяра, а о то, же все ся найдут люде, котрых єднає спільний інтерес (23). Подабат ся мі такє думаня: «Краще біду обыйти, як і в очы лізти» (66). Як ся над його смыслом застановити, то перестерігат оно перед тым, жебы не «пхати ся в кабалу». Подібных прислів, приповідок, якы вчат, жебы быти обережным, маме в романі дос гарді. От як хоц бы суґестия, жебы не пхати ся там, «де тя не просят».

Были на Лемковині такы села и місця, де рідко зазерали чуджы люде. Барз добрі оддают такий стан слідуючы слова: «Ту гість такий рідкий, як золотий на дорозі» (67). Маме ту ілюстрацию чогоси барз незвичайного, но бо, де бы ся такє трафило, а особливо на Лемковині, жебы золотий дукат лежал на дорозі.

Без сумніву повім, же знаме приповідку: «Купити не купити, торгувати можна». Має она своє застосуваня в жытю, бо відносит ся вцалі не до самой покупкы. В романі появлят ся в моменті бесіды з незнайомым чловеком, котрий штоси обіцює. Лемко підходит до того осторожні и толди появляют ся тоты слова.

Прислів и приповідок зо словом Бог, а також фразеологізмів в наші бесіді маме моц. Я наведу з роману лем пару з них, перше буде такє: «Поможе Боже тому, хто на добре тягне» (142). Має оно вказати, же тот, хто його прикликує, щыро вірит в правоту діяня чловека, до якого ся то відносит, тай жычыт йому Божой помочы. В Хиляка шырше тычыт то тых персонажів роману, котрых він без сумніву, а мы за ним зачыслиме до позитивных.

Стрітиме и такы высловы, якы не несут важной наукы ци моралі, як от такий: «Од Кракова до Чакова – всяди пісня однакова». Несут зато в собі вказівку, же подібных до себе ситуаций, справ, а и людских характерів найдеме в ріжных місцях немало. Повторяют ся сьпіванкы, обряды и людскы долі. Відмінныма можут ся они здавати лем на перший погляд.

Слово Бог юж-зме однотували. Хто не стрітил ся з такыма высловами: «Най тобі Бог благословит» (124); «В Бозі надія»; «Дай Боже здравье» (так стоїт в Хиляка);

42 Лемківска ватра
Ждиня
19>>>>21.07.2024
Łemkowska Watra w Zdyni

eprasa.pl b6e354d544

«Бог іх сьватий зна»; «Вера Боже!» ітд. (173). Або ищы такє, песимістичне ци оптимістичне: «Бог засмутил, Бог потішыл». Певно не лем я чул од старых ґаздів, якы в скрутній ситуациї повідали: «Бог дал, Бог взял».

Пошырят ся мі тото писаня, а мают ищы быти фразеологізмы. Не буду іх шырше розписувал ци оцінял, але не лишу тіж без увагы. Думам, же на границі медже приповідками и словосполученями поставлю таку «мудріст»: «Жыд ищы не богатий, або так ся фарбує». Важніща буде перша єй частина, а разом вказує она, як смотріли на них Лемкы. Бо богаты, бо мудры, але тіж не все потрафлят быти уцтивы.

Фразеолоґізмів и цікавых словосполучень найдеме в романі більше, што бере ся з того, же Автор хоче надати його творові ориґінальну форму. Головна героіня роману «біжит мов серна», а о молодім парібку повідат, же «он хлопец, як ялица» (26). А коли чытаме, же пришло то старшому хлопу «оттак на слину», то звучыт то цілком нормально. А як ліричні, а враз з тым смутно, жебы не повісти трагічні, выглядат такє речення: «Най твоі слези лічат моі муки» (так записал Автор). Выповіджене то было в ситуациї, коли єдному з Руснаків загрожувала розправа зо стороны конфедератів. Підкреслил єм ту кінцівки двох слів, в якых Хиляк ставлят «і», а мі барже пасувало бы «ї». О флексиї, лексиці и подібних справах напишу шырше ищы пізніще, бо то справы істотны для нашой граматикы. Тоту проблематику порушам юж долшый час, але не можу повісти, же виджу конкретну реакцию на моі стараня.

Ясна річ, же то далеко не вшыткы приклады фразеолоґізмів, як и іншых языковых форм, котры были ту вказаны. Треба тіж однотувати меньше зауважальны мовны елементы. Видиме іх в такім реченню: «Кєд же вам, діду, ни до сьпіву, ни до танцю». Хочу ту підкреслити, же Хиляк пише ту «сьпіву» по-нашому, што не все ся в нього трафлят. Дале мож привести такы звороты характерны для нашой бесіды: «Не будруй *си*ра с жентицов»; «Так т*и* нас в дурні пош*и*в»; «Не бідкуйте, пане!» (90); «Пропала учтива душа» (100); «...жебись сой затямила...» и цілий ряд іншых. Додам лем ту такє сполучення, котре пригадує кус російску форму; «К чортовій мамі спряталися», што стоіт близко до «Иди к черту», або «К чертовой матери». Хиляк знал на тілко російский язык, же міг то з нього зачерпнути. Може треба вернути до сыра и жентиці, якы Лемкы барз добрі знали тай не мішали іх, коли были юж готовы. Была плясканка, як єй звали в нас, и была жентица. Мішати іх то было бы штоси глупе и в такім значіню ужыл тоты слова Автор. З тыма «пош*ити*ма в дурні», котрым близко до російской формы єст подібні. Лемкы шанували розум и правду. Трапили ся о другого чловека. Знаме такы слова: «Як тот бідач*и*ско ся має?», котры беру од Хиляка. Знаме тіж заклик «Заваруй Боже!».

Не вычерпал єм тему и треба буде до нєй вернути. Думам, же в якысій мірі доказал єм мовне богатство в романі *Шыбеничний верх,* а враз з тым нашой бесіды, яку так шыроко розписал його Автор. Наша мова може кус ся змінила, але жыє и треба єй плекати. Заховати для наступных поколінь. ●

---

1. *Łemkowskie przysłowia i powiedzenia ze Świątkowej Wielkiej i okolic,* B. (W.) Bawolak, Siersza 2021.

2. Х. Аноним, *Повѣсти и разсказы*, Т. I, Львов 1882.

eprasa.pl b6e354d544

РЕЦЕНЗІЇ

Марічка Крижанівська, «Танго з духами». Львів: Видавництво Старого Лева, 2023 – 256 с.

Дарина ПОПІЛЬ

Магія гір та почуттів

У 2019 році у «ВСЛ» вийшла книга «Тіні» львівської журналістки та письменниці Марічки Крижанівської. Роман – це захоплива історія про світ карпатських духів, традиції гуцулів, зйомки легендарного українського фільму «Тіней забутих предків». У книзі багато містики, а також людських емоцій та стосунків і все це переплетене з детективною сюжетною лінією. Найяскравішою емоцією опісля знайомства з «Тінями» було бажання колись ще зануритись у цей колоритний Всесвіт карпатських див та захопливих оповідей. У 2023 році «ВСЛ» видало новий роман письменниці «Танго з духами». А отже, магія триває.

«Танго з духами» є своєрідним продовженням «Тіней», але якщо вам спочатку до рук потрапила друга книга авторки, знайомство можна розпочинати і з неї також. Адже, хоча в новому романі на нас чекатимуть деякі герої з попередньої оповіді, все-таки «Тіні» – це радше цікава передісторія, але і без неї «Танго з духами» сприймається як абсолютно повноцінна, окрема оповідь. (Рецензію на роман «Тіні» можна прочитати у №7 «Нашого слова», від 16 лютого 2020 року).

Спочатку ми зануримось у прадавні часи, де Карпати населені добрими і поганими духами, які ведуть одвічну боротьбу поміж собою, адже добрі хочуть допомагати людям, а лихі нашкодити.

Красуня Нічниця переживає за свого племінника Гука, що у минулому трохи збився зі шляху та вчинив страшний злочин. Гук пропав, а його розшукує злий дух Арідник. Він шантажує ним Нічницю, адже має на неї свої плани. Нічниця ж неймовірно добра, гарна та сильна, вона оберігає людські сни від жахіть і має почуття до ще одного духа Блуда. Останній допомагає людям відшукати шлях та дорогу, коли ті заблукали. Поміж цією трійкою та й у всьому світі духів зростає напруга. Адже головного доброго духа лісу Чугайстра вбито, і злий та потужний Арідник прагне захопити цілковиту владу. Рівновагу у Всесвіті духів остаточно порушено, і може стати ще гірше. Боротьба поміж добром і злом у мальовничих, містичних Карпатах закипає не на жарт.

У іншій сюжетній лінії, можна сказати сучасній (30-ті роки), ми знайомимось з львівським молодим професором Левом Ковалевичем, якого як дослідника (а може, не лише як дослідника?) цікавить легенда, що може бути правдою про заховані скарби опришків, а навіть самого Довбуша у загадкових карпатських горах. Перша вилазка у Карпати професора була ознайомчою і не принесла багато результатів, зате читачеві принесе колорит гірської місцевості та її жителів. Другий похід Лев хоче спланувати докладно і найти собі також спритних провідників, які б добре знали місця та їхню специфіку, адже професор планує шукати вже дуже близько до кордону і воліє уникнути несподіванок та неприємностей.

Лев несподівано зустрічає таємничого фотографа Гука, що обіцяє познайомити професора з «потрібними» людьми, а саме контрабандистами, що добре знатимуть кожний клаптик Карпат і допоможуть Левові у пошуку скарбів Довбуша.

Таким чином формується колоритна команда персонажів: акторка вар'єте Емілія Віт та її юний та запальний брат Олесь, талановитий художник, що любить алкоголь трохи більше ніж мистецтво Беньо Тріска, та головний шукач пригод та скарбів Лев Ковалевич.

Однією з приваб цієї історії є те, що багато хто і багато що виявлятимуться тут зовсім іншими, аніж є насправді. Але ж дуже обережно мусимо зачіпати ці таємничі нотки, аби не розкрити забагато і зберегти головні інтриги цієї захопливої оповіді. Наприклад, акторка Емілія, що начебто є контрабандисткою, яку цікавлять лише швидкі гроші, виявляється справжньою патріоткою та партизанкою, яка переслідує далеко не свої фінансові цілі. Її юний брат Олесь думає зовсім не про речі, притаманні підліткам, він мріє воювати і відстоювати інтереси своєї країни. В той же час творчий Беньо дуже хоче просто насолоджуватись життям, але спогади з його вояцьких часів не дають йому часто спокою. Розмови Олеся та Беня про війну зачіпають нас зараз особливим чином.

На хвилину відлучимось з чарівливих гір, куди подались чужі люди, поміж якими виникла справжня симпатія та дружба, до Львова 30-х років. Авторці вдалось відтворити його богемність, можна сказати, навіть бурлескність та шик. Культура міста буяла і проривалась крізь навіть непрості часи та зміни.

Отож друзі шукають зниклі скарби Олекси Довбуша. Моментами вигулькує історія з дівчинкою Данусею, яку виховує добра баїльниця-мольфарка Анна, тому що в Данусі немає батьків. У різних сюжетних лініях також з'являється дивний Камінь чи то пак скелі, що можна вбачити в них різні чудернацькі форми та риси. Це місце притягує героїв книжки якоюсь незбагненною енергією та причинами, які майже до останнього залишаться нам невідомими.

В певний момент подорожі львівських друзів за загадковими скарбами опришків ми вже розуміємо, що не просто так професор взяв з собою саме цю трійку людей. У Ковалевича є своя гігантська таємниця, пов'язана з чимось сумним. Пробуємо пов'язати самі цю експедицію в гори з доволі трагічним розвитком подій у прадавньому світі духів. А там, попри те, що Нічниця та Блуд з'єдналися у щасливому шлюбі та народили нащадка, лютує злий Арідник, який вперто прагне зруйнувати щастя закоханих. Він не спиниться ні перед чим, і до добрих духів приходить біда.

Насправді ж, як би ми не складали усі пазли цих Всесвітів разом, усі загадки нам розкриються лише наприкінці. А їх дуже-дуже багато. Аж тоді отримуємо справжнє читацьке задоволення та пізнаємо талант письменниці, що зуміла так вдало закрутити сюжетом та привести своїх героїв до фіналу: логічного, цікавого, але водночас дуже непередбачуваного.

Власне, у книжці приходить такий момент, коли перипетії розвиваються і події мчать зі швидкістю світла. Наче хтось поставив текст на прискорення, наш мозок просто не встигає бігти за всіма відкриттями. І знову опісля «Танго з духами», як і після попереднього роману «Тіні», залишаємось з відчуттям того, що занадто мало було часу нам у цьому магічному світі духів та таких людських та потужних емоціях героїв.

Щиро хочеться більше цікавих книг, у яких українська демонологія буде подана ось у такий ненав'язливий, але водночас захопливий спосіб.

«Танго з духами» буде влучним чтивом для літніх канікул, або, як кажуть у Львові чи Карпатах, вакацій. Якщо вам не вийде поїхати у гори самим, то вирушайте туди з допомогою доброї книжки, що залишає легкий та приємний післясмак свіжого карпатського повітря та казки. ●

eprasa.pl b6e354d544

«Відчинити багато дверей, за якими можуть бути наступні двері (...) Це біографія писана з дня у день, з ночі в ніч».

Вітаємо Тадея Карабовича з ювілеєм!

1.06.2024 р. о год. 16:00 у бібліотеці Народного Дому в Перемишлі пройде творчий вечір відомого поета з Холмщини.

Об'єднання українців у Польщі, відділ в Перемишлі
Українське вчительське товариство у Польщі, відділ у Перемишлі

ПРОГРАМА святкувань празника Вознесіння Христового 15-16 червня 2024 р. в селі Улюч на Сяніччині

Ласкаво запрошуємо всіх, кому дорога пам'ять про рідне село Улюч, 15-16 червня 2024 року на урочисті Богослужіння празника Вознесення Господа Нашого Ісуса Христа.

Субота 15 червня 2024 р.

14^{00} – молебень при капличці в неіснуючому селі Грушівка

15^{00} – молебень і панахида на місці неіснуючої парафіяльної церкви св. Миколая в Улючі, а після – зустріч при ватрі над Сяном.

Неділя 16 червня 2024 р.

10^{00} – Служба Божа в церкві Вознесення Христового на горі Дубник в Улючі.

Оргкомітет: Богдан Холявка, Данута Співак, Мирослав Мніх, Іреней Яворницький

Дорогим Зосі Стеранка (з дому Калитка) та Михайлові Стеранка!

З нагоди їхнього великого свята –
50-ЛІТТЯ ПОДРУЖНЬОГО ЖИТТЯ
складаємо найщиріші побажання –
міцного здоров'я, радості, взаєморозуміння
та Божих ласк на многі і благі літа!

Діти Дарія і Арек та онуки
і сестри з родинами

Об'єднання українців у Польщі – гурток у Білому Борі та білобірський Загальноосвітній ліцей ім. Тараса Шевченка запрошують на концерт

«Братерство в пісні й танці».

Концерт в Інську (26 травня, 18:00)
Культурний центр в Інську, вул. Пшибжежна 1.

Концерт уСтарґарді (26 травня, 14:30)
Парк ім. Болеслава Хороброго в Старґарді (біля башти Червоного моря), вул. Варовна.

MY DIGITAL LIFE

Безплатні майстер-класи в Кракові для підприємців з України

Біженці з України, котрі приїхали до Польщі після 24 лютого 2022 року і хотіли б відкрити тут власну компанію, можуть скористатися безплатною програмою підтримки, яку підготував Білянський інтегратор підприємців столиці Варшави та Фундація розвитку інформаційного суспільства.

Програму реалізовано завдяки підтримці Європейського банку відбудови та розвитку.

Заняття проходитимуть у Кракові 8-9 червня 2024 року.

Точну адресу семінарів буде надіслано кваліфікованим до програми учасникам електронною поштою.

Більше про програму «My Digital Life» – на сайті: mydigitallife.pl

Наше Слово **Adres:** Redakcja "Nasze Słowo", ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa, tel.: **biuro redakcji** – tel./fax 22 677-88-10, +48 510-162-854, redaktor naczelny – 22 677-88-11, sekretarz redakcji – 22 677-84-46, redakcja – 22 677-84-45. **E-mail:** redakcja@nasze-slowo.pl, prenumerata@nasze-slowo.pl, ogloszenia@nasze-slowo.pl Internet: www.nasze-slowo.pl **Kolegium Redakcyjne:** Piotr Tyma, Paweł Łoza, Tetiana Daniuczenko, Anastazja Krawczuk. **Zespół redakcyjny: zastępca redaktora naczelnego** – Paweł Łoza, **sekretarz** – Tetiana Daniuczenko, **redaktorzy** – Igor Szczerba (Warszawa), Anna Winnicka (Koszalin), Grzegorz Spodarek (Kętrzyn), Katarzyna Komar-Macyńska (Przemyśl), redaktor stylistyczny – Anna Russu, redaktor techniczny – Olga Michaluk, **biuro redakcji** – Katarzyna Stepan. **Współpracownicy:** Anastazja Krawczuk (Warszawa), Stefan Migus (Olsztyn), Piotr Andrusieczko (Kijów), Ludmiła Łabowicz (Białystok), Olena Humeniuk (Kijów), Adam Wiewiórka (Legnica), Daryna Popil (Warszawa), Władysław Graban (Krynica Zdrój), Piotr Wirchniański (Gładyszów).
Wydawca: Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7 03-614 Warszawa, tel.: 22 679-96-77 (sekretariat), E-mail: sekretariat@ukraincy.org.pl, biuro@ukraincy.org.pl Internet: http://ukraincy.org.pl **Fotoskład:** Redakcja „Nasze Słowo" **Druk:** Drukarnia „Efekt". Nakład 2000 egz. Pismo dofinansowano ze środków budżetu państwa Związek Ukraińców w Polsce, ul. Kościeliska 7, 03-614 Warszawa.
Konto bankowe dla wpłat w PLN: 47 1160 2202 0000 0000 5515 6292
Konto bankowe dla wpłat w EURO, CAD: IBAN: PL47 1160 2202 0000 0000 5515 6292 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa,
Konto bankowe dla wpłat tylko w USD: IBAN: PL20 1160 2202 0000 0000 5515 6196 BIC/S.W.I.F.T.: BIGBPLPWXXX Bank Millennium S.A., ul. S. Żaryna 2a, 02-593 Warszawa.

Poglądy autorów publikacji nie zawsze są zbieżne z poglądami redakcji. Za wiarygodność faktów odpowiadają autorzy. Redakcja nie zwraca tekstów nie zamówionych oraz zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania i zmiany tytułów. Koresponduje z czytelnikami tylko na łamach tygodnika. Rozpowszechnianie materiałów z „Naszego Słowa" wyłącznie za zgodą redakcji. Za treść ogłoszeń i reklam redakcja nie ponosi odpowiedzialności.

„Nasze Słowo" dostępne jest w oddziałach Poczty Polskiej, w wybranych EMPiK-ach oraz w wydaniu internetowym www.eprasa.pl/news/nasze-slowo.

Publikacje wyrażają jedynie poglądy autora/ów i nie mogą być utożsamiane z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Статті виражають точку зору авторів і не можуть уособлювати офіційну позицію Міністра внутрішніх справ та адміністрації.

eprasa.pl b6e354d544

Україна в Європі

Музей Революції Гідності у Києві

33 роки перемін

01-31.05
2024

Частина виставки:
“Miasto. Muzeum. Zmiany.”

Pałac Krzysztofory, Rynek Główny 35
Kraków

Muzeum Krakowa

Związek Ukraińców w Polsce

eprasa.pl b6e354d544